

**Una residència
d'estudiants a
Palma (1925-193_)**

Miquel Jaume
Campaner

Educació i Cultura
(1998), 11:
103-115

Una residència d'estudiants a Palma (1925-193_)

Miquel Jaume Campaner

Sumari

*L'any 1925 es creà a Palma una **Residencia del Estudiante**, que es va voler fer a imatge i semblança de la prestigiosa **Residencia de Estudiantes** de Madrid inspirada, en la teoria i en la pràctica, en els ideals de la **Institución Libre de Enseñanza**. L'inspector Joan Capó Valls de Padrinas, que visqué tres anys a la residència madrilenya, i que coneixia molt bé la Residència que dirigia el seu amic Miquel Ferrà Juan a Barcelona, era un fervent propagandista de llurs excel·lències i va intervenir d'una manera decisiva en la fundació de la residència mallorquina per part de Jaume Ripoll Cañellas. Coneixem el més essencial del disseny teòric d'aquesta residència perquè Capó mateix deixà escrit quines característiques havia de tenir. Sobre la realització pràctica no en sabem gairebé res. Ara per ara, mentre no aparegui nova documentació, és aventurat atribuir-li més valor educatiu del que té un assaig carregat de bones intencions en una conjuntura política gens propícia per a la innovació. De tota manera, va satisfer, si més no, la necessitat sociocultural de proporcionar un allotjament digne i els avantatges que comporta la convivència amb altres estudiants a uns joves que no eren acceptats en els altres internats escolars existents a Palma.*

Summary

In 1925 a hall of residence was created in Palma. It was meant to be an image of the prestigious Residencia de Estudiantes de Madri, inspired, both in theory and practice, by the ideals of the Institución Libre de Enseñanza. The inspector Joan Capó Valls de Padrinas (who lived for three years in that Madrid Hall of Residence and who knew well the Barcelona Residencia d'Estudiants run by his friend Miquel Ferrà Juan) was a fervent propagandist of the excellence of both institutions. He played an active role in the foundation of the Majorcan Hall of Residence by Jaume Ripoll Cañellas.

We know the essentials from the theoretic design of this Residencia del Estudiante because the same Mr Capó stated in writing which characteristics it should have. We know practically nothing about its actual policy and the way it was run. Up to now, having no further information, it is enterprising to grant this institution a higher educational value than the one implied by a well meant essay in those political times which were hardly propitious to innovation.

However, that Hall of Residence achieved the aim, at least, of giving proper lodging to young people who were not accepted in other residential schools of Palma, and of offering the advantages implied in sharing social and cultural experiences with other students.

En sentir parlar de residències d'estudiants en el primer terç del segle XX hom pensa immediatament en la famosa **Residencia de Estudiantes** fundada a Madrid l'any 1910 i, dins l'àmbit de la cultura catalana, en la residència que Miquel R. Ferrà va dirigir a Barcelona, al carrer de Ríos Rosas, des de 1921 a 1929, i a la **Universitat Industrial**, des de 1929 fins a 1936. A la resta de les capitals de província de l'Estat espanyol hi va haver

altres residències, certament no tan prestigioses com les esmentades, que acompliren una funció social i educativa que no podien dur a terme altres institucions. A Mallorca se'n creà una l'any 1925, una **Residencia del Estudiante** que, pel que hem pogut esbrinar, tingué una vida tan anodina que morí sense que ningú no en lamentés la desaparició. El seu naixement tanmateix augurava el bon èxit que es podia esperar raonablement d'una empresa marcada pels ideals regeneracionistes de la **Institución Libre de Enseñanza** (ILE) que, en aquell moment, l'inspector Joan Capó representava a les Illes. De la plasmació d'aquests ideals a la residència mallorquina en sabem ben poca cosa i, ara per ara, seria aventurat atribuir-li més valor pedagògic del que té un assaig carregat de bones intencions en una conjuntura política especialment difícil per a la innovació educativa.

La creació de la **Residencia de Estudiantes** de Madrid va significar per a Giner i Cossío la realització d'un somni que havien començat a congregar des que l'any 1881, en el viatge que més els va impactar, conegueren sobre el terreny el funcionament dels *colleges* anglesos i la singularitat de l'educació anglosaxona orientada principalment cap a la formació moral del caràcter a través de la convivència en règim d'internat. El Reial decret del 6 de maig de 1910 que disposa la fundació de la residència per part de la **Junta de Ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas** havia estat preparat pels homes de la ILE que ocupaven llocs influents en el Ministeri d'Instrucció Pública.¹ L'esperit i la lletra del Decret són ben institucionalistes com es pot constatar amb la lectura de l'exposició de motius:

«En los órdenes superiores de la enseñanza en España, nos preocupamos casi exclusivamente de la parte instructiva de los escolares, pero nada o muy poco de la parte que podríamos llamar educativa propiamente tal, es decir, de la que afecta a la formación del carácter, á las costumbres, á la cortesía en el trato social, á la tolerancia y respeto mutuos.

Los lazos de solidaridad y de compañerismo colectivo entre los estudiantes son muy escasos ó casi nulos; apenas existen instituciones escolares que fomenten la fraternidad y el estudio, y los alumnos se ven y se tratan solamente en el tiempo que permanecen en las aulas y suelen celebrar reuniones y crear pasajeros vínculos de solidaridad, casi exclusivamente, para formular reclamaciones que, con lamentable frecuencia, tienden a la reducción de los días de clase.

Es preciso, para remediar estos males, procurar influir de una manera más decisiva y más duradera, sobre el carácter y sobre las costumbres del escolar, y para ello, á falta de organismos históricos que en España existieron y por desgracia han desaparecido, hay que acudir á crearlos, aunque por el momento sea en escala reducida, y como ensayo sujeto á las modificaciones de la experiencia» (PUELLES, 1989, 192).

Entre els joves estudiants que estrenaren la residència hi havia el mallorquí Miquel Ferrà Juan, que hi va viure el curs escolar 1910-1911 mentre preparava oposicions per al

¹ Cal destacar especialment el paper important de José Castillejo Duarte, que va preparar el decret de creació de la **Junta de Ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas** i, probablement, el de la creació de la **Residencia de Estudiantes**. Va ser Castillejo, i no el director de la residència Jiménez Fraud, que va fer de guia al rei Alfons XIII quan la va visitar l'any 1911 (PALACIOS, 1988, 29-35) Veg. per a una informació més completa PALACIOS 1986 i ORBANEJA, 1997.

cos d'arxivers, bibliotecaris i arqueòlegs. L'experiència fou tan gratificant que en parlà amb entusiasme a Joan Capó Valls de Padrinas, amb qui l'unia, a més d'una mateixa inquietud política de caire regionalista, una vertadera amistat.² El curs següent era Capó que, havent d'anar a Madrid per estudiar a l'**Escuela de Estudios Superiores de Magisterio**, ingressà a la residència, on visqué tres anys.³ Després del primer curs d'estar-hi va lliurar un article a *El Magisterio Balear* en què descrivia les excel·lències de la residència. Imbuït d'una actitud força crítica, hi denuncia que les escoles, els instituts i les universitats espanyoles no responen a la finalitat per a la qual han estat creats i que una educació primària i secundària en males condicions han contribuït a matar la «*curiosidad para las cosas del espíritu*» que institucions com la **Residencia de Estudiantes** es proposen vivificar. Acaba l'article dient: «*la semilla ha germinado y ha dado fruto. ¿Quién sabe si algún día llegará a nuestra Mallorca alguna chispa de esa hoguera de amor a las cosas del espíritu?*» (CAPÓ, 1912).

L'espurna arribà cap als anys 20. La idea de crear residències anàlogues a les de Madrid prengué fort dins l'ambient educatiu espanyol. L'any 1921 la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona crea un patronat autònom per tal de dur a terme el projecte que Miquel Ferrà havia presentat, en una ponència titulada *Casa dels estudiants*, al segon **Congrés Universitari Català** (1918).⁴ El patronat va llogar una torre al carrer de Ríos Rosas, número 37, a Sant Gervasi, i allà s'establí la primera residència d'estudiants de Catalunya, que es va obrir el dia 11 de desembre de 1921. El director, que abans de la inauguració va anar a assessorar-se a la residència de Madrid, va ser des del primer moment Miquel Ferrà, del qual diu Alexandre Galí que «va trobar l'encaix per a realitzar una obra perfecta» (GALÍ, 1983, 231). Quelcom de semblant devien pensar a la residència de Madrid quan remetien a Ferrà tots aquells que, des de les províncies, acudien a cercar orientacions per crear una residència.

El tema era tan vigent que l'**Asociación Nacional del Profesorado Numerario de Escuelas Normales** va decidir dedicar l'assemblea de l'any 1922, celebrada el 21 de desembre, a tractar de les residències escolars. María de Maeztu, directora des de 1915 de la **Residencia de Señoritas** de Madrid, va fer una ponència en la qual, després d'una anàlisi dels tipus de residències existents, defensà la conveniència que se'n creessin a totes les províncies i que hi convisqueessin estudiants de distintes especialitats.⁵ En el debat que va seguir intervingué Josep M. Eyaralar, aleshores professor de la Normal de Barcelona, que proposà la conveniència de crear residències exclusivament dedicades als alumnes de Magisteri, que estiguessin orientades a la formació professional i, per tant, íntimament lligades al claustre de professors.⁶

² Ferrà i Capó eren membres fundadors del grup polític regionalista **L'Espurna** constituït l'any 1909 (PONS, 1978, 93). Per a la informació sobre Ferrà hem d'agrar a Francesc Lladó que ens hagi anticipat amablement algunes de les conclusions de la seva tesi doctoral que esperam veure publicada aviat.

³ COLOM, 1993, 32-35.

⁴ GALÍ, 1983, 231. Els congressistes aprovaren en sessió plenària la proposta de Ferrà amb els següents termes: "Urgeix la creació a Barcelona d'una casa d'estudiants on els que vinguin de fora a cursar en els nostres centres escolars o a treballar en els d'investigació, puguin formar-se i viure amb dignitat dins un ambient social propici a l'estudi i a totes les nobles eclosions de l'esperit" (GALÍ, 1983, 97).

⁵ MAEZTU 1923, 164.

⁶ Veg. «Nuestra pasada Asamblea». *Revista de Escuelas Normales*, núm 6, junio de 1923, pàg. 190.

María de Maeztu i els professors que intervingueren en el debat (Modest Bargalló, Edmundo Lozano, María L. Navarro, José M. Eyaralar i altres) donaven per suposat que les residències havien de ser creades i sostingudes per l'Estat, ja que responien a una necessitat social i cultural. Les famílies que havien d'enviar els seus fills a estudiar fora de la seva localitat havien de pagar només una petita quantitat o, eventualment, si els recursos econòmics familiars eren escassos, fruir d'una beca que els permetés la gratuïtat completa. Tampoc no discutiren l'enfocament general de la ponent que, d'una manera molt assenyada, va marcar les diferències entre les residències escolars i les «casas de huéspedes» i va definir-les com uns organismes que pretenen la unió solidària dels estudiants per a col·laborar en l'autoformació cultural del grup.⁷

En aquest mateix any 1922 hi va haver a Mallorca un intent de fundar una residència d'estudiants, del qual es va fer ressò el setmanari *Sóller* sense explicitar de qui partia la iniciativa.

«Se nos asegura que unas cuantas personas inteligentes en las cosas de enseñanza y deseosas de dotar a nuestro país de un elemento moderno de instrucción, piensan abrir en el próximo Octubre una Residencia para niños, con tal que se hallen doce niños cuyos padres les quieran confiar la educación y formación espiritual.

Tendría por finalidad tenerlos en familia, rodeándoles de un ambiente de elevación y de trabajo al par que de todas aquellas comodidades y elementos de higiene en que viven los estudiantes en las naciones cultas de Europa y de Norte América, instruyéndoles en idiomas, cultura clásica y ensayos de laboratorios.

*Como es un problema que se plantean muchas familias en Sóller que no escatimarían el dinero con tal de poder colocar a sus hijos en un centro de verdadera formación, tendremos al corriente a nuestros lectores ... ».*⁸

A la notícia queda prou clar que es pensava en la creació d'una empresa privada destinada a fer un servei a les famílies burgeses que, havent d'enviar els fills a estudiar Batxillerat a Palma, volien un establiment més còmode, modern i educatiu que el que haguessin pogut trobar en els internats aleshores existents a la ciutat, tots ells amb un règim de govern semblant a un quarter o a un monestir. Almenco així ho interpretà Joan Capó que, quinze dies després que es publicqués aquesta notícia, va enviar al setmanari el primer d'una sèrie de tres articles on exposa les característiques que hauria de tenir la residència d'estudiants projectada. El que va inspirar aquests articles no varen ser les lectures sobre els *colleges* anglesos o les *fraternity house* americanes, sinó l'experiència viscuda durant tres anys a la **Residencia de Estudiantes** de Madrid, el coneixement directe que tenia de la **Residència d'Estudiants** de Barcelona i les converses amistoses que tenia amb Ferrà quan aquest, en els períodes de vacances, venia a Mallorca.

1. Ser destinada als estudiants dels pobles que s'han de traslladar a Palma per fer el Batxillerat o altres estudis secundaris, per tant, que tinguin una edat compresa entre els onze i els setze anys.

⁷ Id.

⁸ *Sóller*, 22 de juliol de 1922.

2. No ha de ser com els internats més o menys luxosos «cuya principal preocupación es, aparte de la aprobación material de los cursos respectivos, tener a los niños sujetos a un régimen interior que tiene algo de cuartel y algo de cenobio» (CAPÓ, 1922, I)

3. La residència ha de seguir el model dels centres anàlegs que hi ha a les nacions cultes europees i nord-americanes, especialment el model anglosaxó que, basat en el *self-gouvernement*, és el que va inspirar la **Residencia de Estudiantes** de Madrid.

4. L'objectiu de la residència ha de ser «proporcionar a los niños todos los elementos de trabajo suficientes para crearlos (sic) hábitos de trabajo y proporcionarles todos los medios que puedan en su día facilitarles la profesión a que se dediquen y embellecerles la vida» (CAPÓ, 1922, I)

5. La residència ha de tenir pocs estudiants, ja que si no és així les relacions entre ells i els directors es relaxen, arriben a desaparèixer o, fins i tot, a ser contraproduents.

6. Un establiment d'aquest tipus no pot dependre totalment de l'Estat, ja que seria massa car sostenir un centre amb tan pocs residents, sinó que s'ha de mantenir amb les aportacions econòmiques que estiguin disposats a fer els particulars.

7. L'alimentació, que en aquesta edat ha de ser abundant i qualitativament rica, s'ha de programar d'acord amb un estudi seriós del valor nutritiu dels aliments i d'una encertada variació i condimentació. «Leche, mantequilla, miel, potajes de legumbres secas, carnes crudas, biffteack (sic), rosbif (sic), huevos y frutas deben ser los principales elementos que han de formar los menús» (CAPÓ, 1922, II)

8. La higiene exigeix la ventilació directa de totes les habitacions de la residència, dormitoris individuals, bany o dutxa diaris i neteja de les dents, que els estudiants adquiriran com a hàbit que mai més no abandonaran, «y la presentación en todas las comidas y demás actos de comunidad con un previo peinado y lavado de manos» (CAPÓ, 1922, II).

9. Es faran habitualment excursions i pasejos i es practicaran esports no violents, es donarà preferència als jocs físics lliures, als jocs de pilota i al tennis.

10. Un metge s'encarregarà de supervisar la higiene i la salut dels estudiants i portarà al dia la fitxa sanitària que des de l'ingrés haurà obert amb totes les dades antropomètriques i fisiològiques de cada un dels residents.

11. La residència, des del punt de vista instructiu, ha de ser útil i eficaç. Els estudiants han d'aprovar i ho han de fer amb les millors qualificacions possibles, «para lo cual formando parte esencial de la Residencia ha de existir un cuerpo de profesorado que explique las lecciones, aclare las dudas y ayude por todos los medios al niño a fin de que vaya a las clases del Instituto debidamente preparado» (CAPÓ, 1922, III).

12. A més d'instruir, la residència ha de formar l'estudiant proporcionant-li tots aquells hàbits de treball intel·lectual i de discerniment científic adequats per aprendre a pensar i a discórrer pel seu compte. Per això s'organitzaran classes d'ampliació de coneixements de francès i d'història de la civilització, s'orientarà els estudiants en les lectures de llibres, sempre disponibles a la biblioteca de la residència, i, com a complement, amb motiu d'una visita, una excursió o una lectura, es faran converses sobre els temes més distints i variats.

13. Es donarà una formació individualitzada a cada estudiant i, des del segon any de resident, una vegada que es coneguin les seves afeccions i després d'haver parlat amb els pares, se l'orientarà per tal que vagi decidint-se cap a la futura professió. En cas que triï una especialitat de ciències, rebrà cada dia classes complementàries de matemàtiques, física i química i història natural, amb pràctiques de laboratori. Si es decideix per les lletres, tindrà classes de llatí, grec i literatura clàssica.

14. De res serviria la formació intel·lectual si no estigués regida per una ferma consciència moral que s'ha de basar en la religió, ja que *«la moralidad necesita estar perennemente dirigida hacia un mismo norte, y todo lo que es fruto de la reflexión y atención humana oscila y varía constantemente, hay que fijar bien claras las normas de la conducta humana en algo superior»* (CAPÓ, 1922, III).

Aquest projecte, com temia Capó, no es dugué a terme. La idea, emperò, estava llançada i uns anys més tard la recollí el fundador, propietari i director d'una acadèmia que funcionava des de l'any 1921 amb el suport i l'ajuda continuada de l'inspector. L'acadèmia portava el nom del seu propietari, Jaume Ripoll Cañellas, fill d'uns pares jornalers de Bunyola, nascut al carrer de Rubí de Palma, el dia 27 de gener de 1900. Havia fet els estudis de Magisteri com a alumne lliure els dos primers cursos (1913-15) a l'**Institut General i Tècnic de les Balears**, centre adscrit a la **Escola Normal de Mestres de Barcelona**, i com a alumne oficial a l'**Escola Normal de Mestres de les Balears**, els altres dos cursos (1915-17). En una data que no hem pogut determinar, probablement en els anys d'estudiant de Magisteri, va ingressar al cos de funcionaris de Correus. Amb 21 anys, i quatre d'experiència com a mestre, va fundar *«a petición de varias familias»*⁹ l'esmentada acadèmia, que estava ubicada al primer pis del núm. 8 del carrer del Bisbe Maura, on encara avui es poden llegir, mig esborrades, les grans lletres vermelles del nom del col·legi («Liceo Ripoll») que omplen tota la façana de l'edifici que dona a l'actual carrer del Bisbe Perelló. L'any 1926 s'anomenava **Instituto Ripoll** i el 1927 adoptà el nom de **Liceo Ripoll**, que tingué fins a la seva desaparició en data incerta però, en tot cas, posterior a 1934.¹⁰ El curs 1928-29 l'acadèmia incorporà una secció de pàrvuls i una de femenina, totes dues ateses per mestresses, però mai no va funcionar en règim de coeducació, ja que els locals d'aquestes noves seccions, encara que dins el mateix edifici, no es comunicaven amb els de la secció masculina. Fins i tot no compartien l'entrada ni la sortida del centre, que per a les nines estava a l'avinguda d'Alexandre Rosselló i no al carrer del Bisbe Maura.

Per alguns impresos adreçats als pares dels alumnes i per alguns anuncis publicitaris apareguts a revistes com *La Vanguardia Balear*,¹¹ al *Calendari Mallorquí*, publicat per l'Associació per la Cultura de Mallorca,¹² o a *Montesión*, el butlletí de la Congregació Mariana,¹³ és possible conèixer com era el **Liceo Ripoll** o, si més no, quina era la imatge que volia projectar a l'exterior. Es defineix com a **Centro Politécnico de 1ª y 2ª Enseñanza** que es dedica a preparar per a l'ingrés al Batxillerat, al Magisteri, a l'Escola de Comerç i a l'Escola de Nàutica *«en cualquiera de los centros de Palma o de la Península»*. A més, s'hi fan classes per preparar els estudis de Dret, Medicina, Farmàcia, Veterinària,

⁹ «La Residencia del Estudiante». *Arte e industrias*. Número extraordinario. Navidad 1925.

¹⁰ Veg. *El Magisterio Balear*, núm. 482, 17 febrer 1934, 57 es diu: «En el "Liceo Ripoll" ... Se han reanudado en ese acreditado Centro docente las veladas literario-musicales que tanta nombradía le han dado, fruto donde suelen cristalizar las tareas del año escolar que en variados aspectos se desarrolla en él. Felicitamos por ello a su director propietario, señor Ripoll Cañellas, y el competente profesorado que le secunda».

¹¹ *La Vanguardia Balear*, 684, de 4 de juny de 1927, pàg. 2.

¹² *Calendari Mallorquí* de 1931.

¹³ *Montesión*, març de 1929, en les pàgines finals, sense numerar.

Llicenciats en Ciències i Lletres, Militars, Escola Naval, Presons, Policia, Agents de Vigilància, Duanes, Correus, Telègrafs, Estadística, Radiotelegrafia, Magisteri, Governació, Banc d'Espanya, Secretaris d'Ajuntament, Hisenda, Cadastre, Comptabilitat, Tinguda de Llibres, Mecanografia, Idiomes, Música, Dibuix, Cal·ligrafia, etc.¹⁴

Si ens hem d'atenir a aquesta publicitat, l'acadèmia hauria estat, a més d'una escola privada d'ensenyament primari, una mena d'universitat paral·lela i d'institut paral·lel de Batxillerat. Què era, però, en realitat? Ens manquen dades per poder saber quines d'aquestes especialitats ofertes s'ensenyaven, qui les ensenyava, com i a quants d'alumnes. Segurament era semblant a les acadèmies actuals, de tan mala fama pedagògica però eficaces en alguns casos per aprovar en els exàmens dels centres acadèmics oficials. Sembla que el Liceu Ripoll tingué un cert èxit en la preparació dels alumnes¹⁵ i un indubtable prestigi quant a la modernitat de la seva organització i els mètodes d'ensenyament. N'és una prova ben convincent el fet que Joan Capó hi matriculés els seus fills i que fessin el mateix, per recomanació de l'inspector, Alexandre Galí i la seva esposa Josepa Herrera quan aquesta vingué amb destí forçós a Mallorca, l'any 1928, com a represàlia per no haver volgut participar en la persecució del mestres que ensenyaven en català.¹⁶

Certament el **Liceo Ripoll** era un tipus de centre que, per la seva naturalesa i pel seu fi lucratiu, no podia afavorir gaire la innovació educativa ni l'experimentació de nous mètodes d'ensenyament. Tanmateix, emperò, hi havia nins i mestres, les dues úniques condicions per al treball escolar, i comptava, sobretot, amb l'experiència de Joan Capó, que l'any 1905, just acabat els estudis de mestre, havia fundat una acadèmia amb el deliciós nom de **Escola Bella**¹⁷ i l'havia dirigida, probablement, amb la col·laboració del seu germà Gabriel, durant set anys, fins a l'any 1912.¹⁸ Jaume Ripoll, efectivament, abans d'obrir l'acadèmia, acudí a l'inspector per assessorar-se i Capó li recomanà el mobiliari, li dissenyà l'organització, li proporcionà el personal docent¹⁹ i, probablement, li ajudà a redactar l'imprès de presentació on es pot llegir:

Considerando el INSTITUTO RIPOLL que la Primera Enseñanza es la base sobre la que descansa toda ulterior preparación, tiene montadas varias SECCIONES GRADUADAS, que funcionan con sujeción a PLANES RACIONALES en armonía con el modo de ser del alumno.

¹⁴ L'etcètera figura als anuncis publicitaris.

¹⁵ Vegeu *La Vanguardia Balear*, 684, de 4 de juny de 1927, pàg. 2, que dóna compte dels bons resultats obtinguts pels alumnes als exàmens oficials de l'Institut, l'Escola Normal de Mestres i l'Escola de Comerç

¹⁶ Arriba a Mallorca el dimecres 23 de maig de 1928. De l'arribada n'informa *El Magisterio Balear*, núm. 183, 28 maig 1928, pàg. 159. Miquel Deyà en parlà en una conferència a l'Escola Normal de Palma pronunciada el dia 11 d'abril de 1986 per commemorar el centenari del naixement de Galí. Veg. també OLIVER, 1988.

¹⁷ Colom 1993, 23, diu que l'acadèmia estava al carrer de Sant Jaume, núm. 7 de Palma, domicili on Janer Manila situa l'Escola Bella l'any 1906 en la relació de col·legis d'ensenyament privat legalitzats a Mallorca entre 1901-1925, a JANER, 1982, 48. Uns anys després es canvia el nom pel de Colegio Nuevo i se trasllada al carrer de la Concepció, núm. 3.

¹⁸ Colom 1993, 23. Gabriel Capó, més idealista encara que el seu germà, féu precisament una conferència amb el títol «La Escuela Bella» a l'Associació Provincial de Mestres de les Balears el dia 31 de març de 1912, el text de la qual se publicà a *El Magisterio Balear*.

¹⁹ DEYÀ, 1988, 49.

A continuació l'imprès du, a manera d'eslògan i ressaltada en majúscules, la inscripció «*métodos activos, procedimientos prácticos*» i una relació dels principals avantatges que ofereix l'acadèmia:

- 1a. Un professorat competent i especialitzat.
- 2a. Un control estricte de l'assistència i de l'aprofitament dels alumnes, control que arriba a «*dar cuenta diariamente a los padres de la hora de entrada, salida, conducta y calificaciones merecidas por el alumno; así como remitirles semanal y mensualmente, los oportunos promedios*»
- 3a. El compromís de facilitar els apunts per contestar als programes oficials que no tenen un manual conegut.
- 4a. Adaptació a les possibilitats d'assistència dels alumnes, ja que s'oferien: internat, ensenyança especial per als residents a pobles que només poden assistir un dia o dos a classe i, fins i tot, ensenyament per correspondència.²⁰

Les activitats extraordinàries, com les excursions, festes, concerts, sessions cinematogràfiques i exposicions escolars que es feien en el Liceu Ripoll eren supervisades per Capó, i sovint també les ordinàries, especialment pel que feia a l'ensenyament primari. «Els mestres de la 1ª Ensenyança —va deixar escrit Miquel Deyà— estaven compenetrats amb Capó, per tant procuraven no caure en els vicis que tantes vegades havien sentit rebutjar a l'inspector» (DEYÀ, 1988, 49).²¹ Efectivament, la majoria de mestres que hi treballaren, com Miquel Salvà Bolívar, Albert Castell, Antoni Sagrera Vadell, Pere Aulí Bosch i els germans Pere i Miquel Deyà Palerm, ho feren per indicació de l'inspector i, a més, col·laboraven assíduament amb ell en l'organització de les activitats del **Museu Pedagògic Provincial**, tant a l'hivern, com a l'estiu, assistint, per exemple, a les colònies escolars que patrocinava la **Diputació Provincial de les Balears**.²² De dos mestres només n'hem trobat els llinatges: Llobera i Estarellas. Quant a les mestresses coneixem els noms de dues, Antònia Sancho i Lluïsa Vich, i els llinatges de Marroig, Socias, Llaneras, Tortella i Sastre.²³

En els diaris de classes que Miquel Deyà escriví durant els tres anys que va ser mestre al **Liceo Ripoll** hi ha mostres abastament de la intervenció de Capó en molts aspectes del funcionament de l'acadèmia, de manera que no és exagerat dir, com confessà ell més d'una vegada, que de fet estava dirigida per Joan Capó.²⁴ És ben raonable suposar, doncs, coneixent a més per altres testimonis el tarannà de Ripoll i la companyonia o amistat que l'unia a Capó, que l'inspector intervingués d'una manera decisiva en la

²⁰ L'imprès no du data però és, naturalment, posterior a 1925 en què se fundà la **Residencia del Estudiante**

²¹ Deyà 1988, 49. Miquel Deyà s'incorporà al **Liceo Ripoll** el dia 20 de setembre de 1927 com a mestre encarregat d'un grup de 20 alumnes d'ensenyament primari d'edats que oscil·laven entre els 9 i els 16 anys. Hi treballà durant tres cursos. Veg. OLIVER, 1978, 114-116.

²² Miquel Deyà assistí a les colònies durant nou anys consecutius, de 1924 a 1932. Pere Deyà assistí a tres (1929, 1930, 1931), Pere Aulí, a quatre (1928, 1929, 1932, 1933), Albert Castell, a cinc (1931-1935), i Antoni Sagrera, a 3 (1927, 1929, 1931).

²³ *L'Almudaina*, 30 desembre 1928; *El Día*, 3 de gener 1929. *La Última Hora*, 3 de gener de 1929.

²⁴ Per exemple, ho afirmà a la conferència que va fer el dia 5 de maig de 1978 a l'Escola Normal de Magisteri sobre l'escola de Consell.

fundació de la residència que tindria algunes de les característiques apuntades en el setmanari *Sóller*.

L'edifici, de nova construcció, i l'equipament mobiliari estaven enllestits al final d'agost de 1925, en què l'inspector Ferran Leal i el secretari de l'Escola Normal, Josep M. Olmos, la visitaren oficialment.²⁵ La **Residencia del Estudiante** s'inaugurà el diumenge capvespre de dia 20 de setembre de 1925. Assistiren a l'acte d'inauguració 200 convidats, entre els quals hi havia representacions de les autoritats civils, militars i religioses. Del món educatiu hi assistiren els inspectors Ferran Leal i Joan Capó, i els professors de la Normal Josep M. Olmos i Josep Enseñat. L'acte consistí en la benedicció i l'entronització d'una imatge del Sagrat Cor de Jesús a la sala d'actes de la Residència i en els parlaments del canonge Jaume Espases, de l'inspector Capó, del professor Olmos i de Jaume Ripoll, del qual diria la premsa que «pronunció un extenso discurso ... haciendo una detenida explicación de lo que será su fundación y orientaciones de la misma, que no tendrán nada que envidiar a las del extranjero».²⁶ Finalment hi hagué un berenar amenitzat per una orquestrina.

Cinc dies després de la inauguració visità la residència el rector de la Universitat de Barcelona, Andrés Martínez Vargas,²⁷ que manifestà amb aquestes paraules la seva impressió:

*«Su labor, Sr. Ripoll es meritísima. Debo manifestarle que soy el primer sorprendido al presenciar esta Residencia, la cual le soy sincero, no creí nunca pudiera existir. En la carta que recibí de V. me imaginé que sería algo bueno, pero no pude concebir que llegase a tal extremo de perfección. Barcelona, con todo y ser mucho mayor que Palma, no tiene ni en mucho una residencia así. Y sin embargo La Residencia de Barcelona está subvencionada por el Ayuntamiento. Su obra ha sido una temeridad. Sin embargo es de esperar que Dios le ayudará en su difícil empresa. La obra tan simpática como necesaria es de esperar se verá coronada por el más lisonjero éxito».*²⁸

La residència, físicament parlant, era un edifici de nova construcció, contigu a l'acadèmia, amb entrada independent per l'avinguda d'Alexandre Rosselló núm. 89, que tenia capacitat per a 40 pensionistes amb habitacions individuals. Cada habitació tenia balcó i estava equipada amb un llit, una taula d'estudi, una butaca, un armari i un lavabo. Disposava de menjador, sala d'estudis, sala d'actes, sala de visites, garatge i un pati interior on es podien practicar esports.²⁹

El més interessant, és clar, no era l'edifici, sinó un programa d'actuacions del qual no sabem la mesura en què es dugué a terme. La **Residencia del Estudiante** no era, o almanco no volia ser, una simple fonda on els estudiants trobaven cobro, menjar i esbarjo.

²⁵ *El Día*, 1 de setembre de 1925.

²⁶ *La Almudaina*, 22 de setembre de 1925.

²⁷ Sobre la vinguda a Mallorca del Sr. Martínez Vargas i el programa de visites vegeu *El Magisterio Balear* de 21 i 28 desembre de 1925.

²⁸ Veg. «La Residencia del Estudiante». *Arte e Industrias*. Número extraordinari. Navidad 1925.

²⁹ *El Día*, 1 de setembre de 1925.

Com a les residències anàlogues de Madrid i Barcelona, tenia la intenció d'organitzar conferències i converses, cursos de vulgarització científica i excursions. La direcció s'havia d'encarregar d'orientar els residents en el procés burocràtic de la matriculació, en la compra de llibres i, si era necessari, en la contractació de professors particulars per a classes de repàs o d'ampliació de les matèries en què feien aigua. Els pares podien estar tranquils, ja que rebrien setmanalment notificacions respecte al comportament i l'aprofitament dels pensionistes, que estarien sotmesos a un rigorós control que incloïa el del compliment de les pràctiques religioses supervisades per un director espiritual, que l'any 1925 era el canonge Joan Barceló.³⁰

Aquest era el programa. Sobre la seva realització pràctica en sabem poques coses. Estant el **Liceo Ripoll** i la **Residencia del Estudiante** sota la mateixa direcció i la mateixa teulada, és lògic que hi hagués una íntima relació entre els dos centres. Els mestres, per exemple, feien classes de repàs als residents. És el cas de Miquel Deyà, que els capvespres, després de deixar el grup de grau elemental, tenia grupets d'alumnes més grans, pensionistes i externs, que necessitaven classes de repàs de geografia, història, castellà o pedagogia. Els residents participaven voluntàriament en les excursions, que eren obligatòries per als alumnes de l'acadèmia.

Queden obertes moltes incògnites que la manca de documentació no permet resoldre, qüestions sobre el nombre de pensionistes,³¹ les especialitats que estudiaven, les conferències i les excursions que es degueren fer, els llibres que tenia la biblioteca, el reglament d'ordre intern, les relacions de convivència entre els estudiants, els preus dels serveis que s'oferien ... El que podem dir de segur és que l'aspiració, manifestada per Joan Capó i Jaume Ripoll, era aconseguir una institució digna de ser comparada amb les millors d'Espanya i de l'estranger,³² i que, si més no, va oferir un servei que responia a la mateixa necessitat sociocultural que havia determinat el sorgiment i la consolidació dels col·legis privats d'Ensenyament Secundari: la problemàtica de la insularitat, l'impuls ascendent d'una burgesia moderadament liberal carregada de tics conservadors i la inveterada deixadesa de l'Estat pel que fa a les seves obligacions educatives cap als habitants de les Illes (COLOM, 1982). Efectivament, no hi havia a Palma cap altre internat escolar que acceptés els joves estudiants que no cursaven el Batxillerat. La **Residencia del Estudiante** estava oberta a tot el qui pogués acreditar que tingués la condició d'estudiant, oficial o lliure, o que preparés oposicions per a ocupar un lloc en l'Administració,³³ i proporcionava un allotjament digne, amb condicions higièniques idònies, i els avantatges que comporta la convivència amb altres estudiants.

³⁰ «La Residencia del Estudiante». *Arte e Industrias*. Número extraordinario. Navidad 1925.

³¹ Només hem pogut esbrinar que l'any de la inauguració hi havia 14 residents. Sabem el nom d'un d'ells, però no l'any que hi ingressà: el felanitxer Antoni Sagraera Vadell, estudiant de Magisteri, que l'any 1928 assistia com a mestre de suport als grups de Deyà i Aulí.

³² Declaracions de Jaume Ripoll a *El Día*, 1 de setembre de 1925.

³³ «La Residencia del Estudiante». *Arte e Industrias*. Número extraordinario. Navidad 1925.

Bibliografia

- CAPÓ, J. (1912): «La Residencia de Estudiantes». *El Magisterio Balear*.
- CAPÓ, J. (1922): «Una residencia para niños». *Sóller*, 5 agost, 12 d'agost i 19 agost.
- COLOM, A. J. (1993): *Joan Capó Valls de Padrinas. Un temps, uns fets*. Universitat de les Illes Balears. Ajuntament de Felanitx. Palma.
- DEYÀ, M. (1971): Sobre un temps i uns homes. *Lluc*, 602, maig 1971, pàg. 144-146.
- DEYÀ, M. (1988): *Joan Capó. Inspector d'Ensenyament Primari*. Gràfiques Miramar, Palma de Mallorca.
- GALÍ, A. (1983): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya. Llibre IX*. Fundació Alexandre Galí, Barcelona.
- JANER, G. (1982): «Sobre la consolidació de l'ensenyament privat a Mallorca durant el primer quart del segle XX». *Educació i Cultura*, núm. 4, pàg. 43-50.
- MAEZTU, M. (1923): «Las Residencias de Estudiantes en las Normales». *Revista de Escuelas Normales*, Época III, Año I, núm. 6, pàg. 161-165.
- OLIVER (1978): *Escola i societat (L'ensenyament a les Illes en el segle XX)*. Moll, Palma de Mallorca: Moll, pàg. 112-168.
- OLIVER, J. (1988): «Galí i Mallorca». *Bulletí de la Societat Catalana de Pedagogia*, I, pàg. 56-57.
- ORBANEJA, J. (1997): *La fragua de la Residencia de Estudiantes de Madrid*. Ketres. Barcelona.
- PALACIOS, L. (1986): *Castillejo: educador*. Diputación Provincial de Ciudad Real. Ciudad Real.
- PALACIOS, L. (1988): *Instituto-Escuela. Historia de una renovación educativa*. Ministerio de Educación y Ciencia. Madrid.
- PONS, D. (1978): «L'Espurna: un projecte d'actuació política d'un sector de la intel·lectualitat mallorquina (1909)». *Mayurqa*, núm. 18, gener-desembre 1978-1979, pàg. 93-99.
- PUELLES, M. (1989): «De la Restauración a la II República. Texto y documentos». A: *Historia de la educación en España*. Ministerio de Educación y Ciencia, Madrid.